

0609

A Magyar Hírlap hétfői melléklete
2018. június 9.
Szerkesztette: Petán Péter
Művészeti vezető: Salát Zalán Péter

a Guriga

Mándy Iván: A pálya szélén (részlet)

„...Lent ültek az irodában, a nagy tribün alatt. A falon fényképek.
A Titánia csapata 1903-ból. A legtöbb játékos bajusszal, oldalt egy meghatóan szelíd tekintetű családapa guggolt.
A Titánia az uruguayi turnéről. A legendás hírű fedezetsor: Lovas, Kondik, Szabadits. Egyszer, évtizedekkel később, egy osztrák szakember itt a Titánia-pályán látta a csapatot. Nézte, hogy működik a halvesor, nem volt reménytelen eset, azt aztán nem lehetett mondani, de az osztrák mégiscsak a fejét csóválta. – Gurigáznak, gurigáznak, de a Lovas, Kondik, Szabadits...
– Felsőhajtott, és szinte könnybe lábadt a szeme.
– Aber, Lovas, Kondik, Szabadits – sóhajtott Csempe-Pempe.
– Mióta tud maga németül? – nézett rá Hungler.
– Én nem tudok németül, de egyszer Billy Weissner azt mondta itt ezen a pályán...
– Billy Weissner! – Hungler megrándította a vállát. – Túlságosan szeszélyes volt, egy szövetségi kapitány azért nem lehet ennyire szeszélyes...
Felsorolta Billy Weissner kedvenceit. A legtöbb olyan játékos, akinek szerinte nem lett volna szabad bekerülni a válogatottba. – És a Noschkét éppen egy Közép-európai Kupa mérkőzésen próbálta ki!
Csempe-Pempe a fiúkat nézte, a régi fiúkat azon az uruguayi pályán. Lovas, Kondik, Szabadits, a legendás hírű fedezetsor. Az első mérkőzést megnyerte a Titánia, 3:0-ás félidő után 4:3-ra. A világbajnok Uruguay ellen, saját otthonában.
– Ha azt mondom, hogy az oroslánbarlangban, akkor keveset mondok. És az a 3:0-ás félidő sok mindent elárul. Hogy úgy játszottak a világbajnok együttessel, mint egy vidéki csapattal, vagy mondjuk, a Soroksárral. A második félidőben egy kicsit engedni kellett, ha épségben akarták elhagyni a pályát.
– Én nem mondom, hogy Billy Weissner homokos volt. – Hungler maga alá kapott egy széket, és leült. Látszott rajta, hogy nagyon feldühödött Billy Weissneren. – Akkoriban ilyesmiről beszéltek, de én egy pillanatig se hittem a dologban. Billy Weissner még csak homokos se volt, semmi se volt! Az a közönség ott Uruguayban felgyújtotta volna a pályát, forradalmat robbantott volna ki, ha a második mérkőzést is megnyeri a Titánia.
– Senki se tudott úgy faultolni, mint a Szabadits Gabi. – Csempe-Pempe szédült a gyönyörűségtől. – Senki a világon.
Hungler, aki még mindig Weissnerről és Weissner kedvenceiről magyarázott, elvigorodott.
– Szabadits Gabi! – Olyan szeretettel nézett Csempe-Pempére, mintha ő volna a Szabadits Gabi. – Megnyomott valakit, szépen, finoman...
– ...de olyan finoman, hogy senki se vette észre.
– ...még az sem, akit megnyomott, csak éppen összecsuklott, húsz perc múlva csuklott össze a pálya túlsó felén.
Már nem is beszéltek. Valósággal énekeltek, elandalodva, egyszer az egyik énekelt egy strófát, aztán a másik, majd kórusban.
– Húsz perc múlva a pálya túlsó felén!
Vonítottak, visítottak, hemperegtek a kéjtől.
– Szabadits Gabi! Szabadits Gabi!...”

**Fischer Mór óriási energiákat mozgósított azért,
 hogy az első vb-t Európa,
 sőt lehetőleg Magyarország rendezze**

Forrás: Magyar Olimpiai és Sportmúzeum

Futball – miniszterelnökökkel

„Hirtelen kiderült, nincs a világfutballnak olyan fóruma, amelyen valóban a legjobbak mérik össze a tudásukat”

A sportvilág parancsa

Tényleg néhány napra vagyunk már csak az idej labdarúgó-világbajnokság rajtjától, amelyen nem lehet ott a magyar csapat. Hozzászokhattunk már: 1986 óta mindegyik, sorozatban a nyolcadik tornát nélkülünk rendezik. A hőskorban, az 1930-as években még más volt a helyzet, Dél-Amerikába nem utazott el a válogatott, 1934-ben és 1938-ban ellenben szerepelt Olaszországban és Franciaországban. Am az előző mondat egyszerű ténymegállapítása mögött bonyolult történetek húzódnak. Világfutball és magyar történelem, magyar futball és világtörténelem a vb-k hőskorából, a harmincas évekből.

Szinte mindenki, aki foglalkozott már a húszas-harmincas évek labdarúgásának akár csak egy kicsinyke szeletével is, beleütközött abba a fureszaságba, hogy Uruguay

válogatottját már az előtt világbajnoknak titulálták, hogy a FIFA az első vb-t kiírta volna. Ha máshol nem, a Ferencváros rendkívül emlékezetes, első dél-amerikai túsója kapesán említést kapott, hogy a zöld-fehérek 1929-ben a „világbajnok” uruguayi válogatottat győzték le Montevideóban. A jelző ma már mindenképpen történelmietlen, természetesen a FIFA sem tekinti a húszas években két olimpiai bajnoki címet nyert „urukat” kettőnél (1930, 1950) többszörös világbajnoknak. Mégis akadt némi logika az elnevezésben.

Az első világbajnokság kiírása előtt az olimpiai futballtornák számítottak a sportág legjelentősebb nemzetközi eseményének. Ha másként nem, bemutató jelleggel, de szinte mindegyik ötkarikás tornán futballoztak, ugyanakkor kétségtelenül az 1908-as londoni játékok volt az első, ami már országos

válogatottak vetélkedéseként volt felfogható. Az akkor még s nagyjából 1992-ig mindvégig az amatőrizmusra épülő olimpiai eszme kizárta ugyan a brit profik pályára lépését (ezért Nagy-Britannia amatőr válogatottja nyert), de a kontinensünket a legerősebb, A-válogatottak képviselték. Még 1924-ben is hasonló volt a helyzet – azzal a különbséggel, hogy megjelent Dél-Amerika is a résztvevők között –, ráadásul a párizsi torna valóban különlegesnek számított: először vett részt egy nagy tornán huszonnégy válogatott, mi több, ez a létszám egészen az 1982-es spanyolországi Mundialig egyedüli csúcshoz számított.

A színvonal minden addig felülmúlt, elsősorban annak tulajdoníthatóan, hogy az európai labdarúgás színvonalára felnőtt dél-amerikai is képviseltette magát. Négy évvel később ellenben már új helyzettel kellett szem-

benézni: a kontinens futballjában élenjáró közép-európai országokban, Ausztriában, Csehszlovákiában, Magyarországon, majd Olaszországban bevezették a professzionálisizmust, így a legjobb játékosok nem vehettek részt az olimpián. Ugyanúgy, ahogyan az angol vagy a skót ászok sem.

A britek egyébként nem is küldtek csapatot 1928-ban Amszterdami, tiltakoztak a FIFA szerintük nem eléggé szigorú amatőr-szabályzata ellen. Sőt: szövetségeik ismét ki léptek a világszervezetből. Megkezdődött egy furas a FIFA tehetetlenségét vagy alságos helyzetkezelését jól jellemző időszak. A világszövetség alapszabálya szerint ugyanis tagországai nem játszhattak volna a FIFA kötelékébe nem tartozó ország válogatottjával vagy annak klubcsapataival. Ugyanakkor a világszövetség egészen 1946-ig, amikor visszatért az angol, a skót, az északír

„A sport közvéleménye egyhangú követeléssel harsogja: a magyar csapatnak ott kell lennie a vb küzdelmeiben”

és a walesi szövetség, szemet hunyt efelett. Tagországai a legemlékezetesebb „barátságos mérkőzéseiket” éppen az angolok vagy a skótok ellen játszották. Mint az osztrák Wundermannschaft a harmincas évek elején mindkettő ellen, vagy az olaszok 1934-ben a Highburyben csatázva, vagy akár a németek 1938-ban, Berlinben, ugyancsak a háromoroszlánosokkal játszva.

Hirtelen kiderült, nincs a világbajnokság olyan fóruma, amelyen valóban a legjobbak mérkőzzenek össze a tudásukat. Egyre határozottabb igény mutatkozott a profik részvételével megtartott, nem teljesen ideillő, mégis tartalmilag helyes kifejezést használva: „nyílt” világbajnokság kiírására.

Mamusich Mihály, a Nemzeti Sport tekintélyes szakírója az 1928-as olimpiai torna utáni elemzésében nyilvánvalóan egy valódi világbajnokság megszervezése mellett érvelt: „A futball »világbajnoksága« eldőlt. Szándékosan tettem idézőjelbe a világbajnokság szót, mert hiszen a kilencedik olimpiászon megszerzett első hely birtokosa semmiestre sem támaszthat igényt a világ legjobb nemzeti együttesének büszke címére. A konkurrenciát meglehetősen mérsékelt volt. A jó dánok, Anglia, Svédország és Spanyolország komplett csapata nem volt jelen és – last but not least – a közép-európai futball reprezentánsai is hiányoztak ebből a küzdelemből. Hogy ez mit jelent, azt az tudja legjobban megítélni, aki tanúja volt az olimpiai küzdelmeknek, amelyekből a két dél-amerikai csapat minden különösebb megerőltetés nélkül jutott a döntőbe. De mi lett volna akkor, ha a fenti országok csapatait üdvözölte volna pályára lépésükkor a Stadion marathoni tornyának erkélyéről messze harsogó kürtész? Semmiestre sem jutott volna két dél-amerikai csapat a döntőbe, sőt valószínűnek látszik az, hogy még egyik számára is nehéz lett volna az út odáig! A nemzetek erőpróbája tehát már lejáratott, de éppen az összehasonlítás lehetőség hiánya folytán az eredmények végén ott meredezik a nagy kérdőjel. Vajon Közép-Európában, Dél-Amerikában vagy Angliában játszó-e a legjobb, a legszebb és legeredményesebb futballt a földtekén?”

Erre a kérdésre még jó sokáig nem kaptunk autentikus választ, ha abból indulunk ki, hogy 1954-ben, Svájcban játszottak először együtt világbajnokságon a brit csapatok, a közép-európaiak és a dél-amerikaiak, legalábbis azok közülük, akik kiharcolták a részvételt. (A britek 1950-ben, Braziliában már képviseltették magukat az angolok révén, de oda még politikai vagy egyéb okból a jugoszlávok kivételével Kelet-Európa legerősebb csapatai nem mentek el, mint ahogyan hiányoztak a világháború vesztes hatalmaként a nyugatnémetek is.)

A FIFA-nak, illetve akkori vezetőinek, elsősorban az egymással különben nem kifejezetten jó viszont ápoló, francia Jules Rimet-nek és magyar alelnökének, Fischer Mórnak az elvitathatatlan érdeme, hogy a britek sértődöttsége ellenére már 1930-ra kiírták az első világbajnokságot. Akadtak különböző ötletek a rendezésre, még olyan is, ami leginkább az utóbbi negyedszázad Konföderációs Kupájára emlékeztet, vagyis területi „selejtezők” után a győztesek csapnak össze azonos helyszínen. Végül győzött a torinaszerű lebonyolítás, egyetlen városban, az uruguayi Montevideóban.

Pedig eleinte több jelentkező is akadt, kevéssé ismert futballtörténelmi tény, hogy köztük Magyarország is. Az 1929-es barcelonai kongresszus döntött végül – ellenünk is, Uruguay javára. Fischer Mór, aki óriási energiákat mozgósított azért, hogy az első vb-t Európa, sőt lehetőleg Magyarország rendezze, még a miniszterelnök támogatását is megnyerte. Mindez annak fényében különösen érdekes, meglepő és tanulságos, hogy lezögezhető: a húszas-harmincas években az állam csak nagyon kevéssé támogatta a profi alapon nyugvó labdarúgást. Am gróf Bethlen István felismerte, bő egy évtizeddel Trianon

után Magyarország nemzetközi tekintélyét, külföldi elfogadottságát emelheti egy ilyen léptékű sportesemény megszervezése.

„A kormányelnök jelentést vár a FIFA-kongresszusról visszatérő futballvezérektől a világbajnoki torna pénzügyi tervét illetően” – írta a Sporthírlap. Kiszivárgott, hogy a nemzetközi szövetség sporttörténelmi okokból európai országokra kívánja bízni az első világbajnoki torna megrendezését, kiemelve, hogy „a pályázó öt európai állam közül nekünk van a legnagyobb esélyünk a megbízatás elnyerésére”. (A további négy érdeklődő Spanyolország, Olaszország, Hollandia és Svédország volt.) Az MLSZ pályázata azt ígérte, hogy „a magyar futball harminc éves fejlettsége, a magyar játékosok modern berendezése és a magyar futballszövetség gyakorlott szervei, minden tekintetben biztosítékot nyújtanak, s a magyarországi világbajnokság megrendezése jó kezekben lesz”.

Nem lett. Pedig az 1930-as FIFA-kongresszust az illetékesek Budapestnek ígérték, s így kézenfekvő gondolatnak tűnt a konferencia megtartásának és a futballtornának az összekapcsolása. Ám a rendezést Uruguay kapta meg, miután az ottani kormány nagyon jelentős összegű hozzájárulást vállalt az utazási és a tartózkodási költségekhez. A dél-amerikai ország, amely mellett amúgy kétségtelen érv volt, hogy az 1924-es és az 1928-as olimpia megnyerésével válogatottja (megint csak: egy bizonyos szempontból) a világ legjobbjának számítot, ráadásul a függetlensége kivívásának centenáriumát ünnepelte. Erre utalt új stadionja elnevezése: Centenario.

Az európai válogatottak többsége vagy nem akart, vagy nem tudott elutazni Uruguayba. Az amatőr játékosok döntő többsége képtelen lett volna ilyen hosszú időre otthagyni a munkahelyét, a profikat pedig nem szívesen engedték volna el munkaadóik, a klubok. Mindezek tetejébe a részvétel, még a rendezők felajánlása ellenére is, jelentős ráfizetéssel járt volna. Négy csapat hajózott végül át Dél-Amerikába: a francia, amely nem tehetette meg, hogy távol marad, tekintve, hogy futballvezérei, élükön a világszervezetet irányító Jules Rimet-vel kardoskodtak leginkább a világbajnokság mellett, a jugoszláv, a belga, s nem utolsósorban az egyébként magyar nemzetiségű játékosokat is felvonultató román.

Utóbbi költségeiből jelentős részt átvállalt maga a mindössze harmincöt nappal a torna előtt trónra lépett uralkodó, a „playboy királynak” becézett (csúfolt?), meglehetősen szabadon életvitelű II. Károly király, aki egyébként még abban is közbenjárt, hogy a jugoszlávok utazzanak. Az övéi elengedésére egyenesen parancsot adott. A román válogatott játékosok többsége egy angol tulajdonban lévő olajtársaság alkalmazottja volt. A cég közölte a játékosokkal, hogy mehetnek, de Dél-Amerikából visszatérve nem lesz állásuk. II. Károly, aki amúgy a küldöttséggel tartott Uruguayba, sőt az edzésekre, a két-kapus játékokba is beszállt, sajtószerű módon oldotta meg a konfliktust. Közölte a társaság vezetőivel, hogy amennyiben bármelyik futballistát is elbocsátják ezért, bezárattja a céget. Lehet, hogy erről értesülve sajnálhatjuk igazán, hogy ha nevében nem is, de 1918-ban megszűnt nálunk a királyság?

A négy évvel későbbi, 1934-es világbajnokság előtt már az MLSZ részéről nem volt kétséges a részvételi szándék. Sőt, létezett valamiféle politikai akarat is az indulásra, tekintve, hogy a rendező olaszokkal, akik Trianon után revíziós igényeink támogatójaként a magyar külpolitika talán első számú szövetségeseinek és támogatójának számítottak (gondoljunk csak az 1927. április 5-én aláírt barátsági szerződésre), „nem tehetjük meg”, hogy a számukra rendkívül fontos Mondialéra ne küldjünk csapatot. Mégsem volt biztos sokáig az indulás (részben, persze, a selejtező miatt, de azt sejtteni lehetett, hogy válogatottunknak nem lehetnek igazi vetélytársai a korábbi legendás magyar válogatott,

Fogl II Károly által irányított bolgárok), elsősorban a vezető profi klubok, a harmincas évek sportsajtójában gyakorta egyszerűen HUF betűszóval illetett Hungária, Újpest és Ferencváros ellenkezése miatt. (A Hungária az MTK profi alakulata volt.) Meg anyagi problémák miatt – ez utóbbit végül sikerült orvosolni, miután Gömbös Gyula miniszterelnök utasítására húszezer pengő segélyt folyósítottak az MLSZ-nek.

A labdarúgó-szövetség akkori elnöke, Usetty Béla a közjogi méltóságnál tett látogatásáról szólva így beszélt a Nemzeti Sportnak 1934 januárjának végén:

„A látogatás eredménye egyelőre az, hogy Gömbös Gyula miniszterelnök megígérte azt, hogy a kormány minden rendelkezésre álló eszközzel lehetővé teszi azt, hogy a magyar válogatott csapat ott legyen a világbajnokságon. Lehetővé teszi, mert így kívánják a nemzeti és egyben a külpolitikai érdekek is.”

Nyilván ezen „érvek” mellett eltörpült a kluboké, amelyek egyáltalán nem örültek annak, hogy válogatottjaikat elveszítik egy, a bevételt jelentő külföldi túrázások szempontjából kivételesen fontos nyári hónapra. Annyit így is elértek, hogy a bajnokság csak nagyon későn, három nappal az Olaszországba, a világbajnokságra való indulás előtt érjen véget. Noha a szövetségi kapitány (Nádas Ödön) gyakorlati tréneri munkát nem végzett, a szövetségnek még a segély ellenére sem futotta egy edző kiküldetésére. Vagy inkább szándéka nem volt rá. A kiváló Tóth-Potya István ment volna, de amikor a szövetség vezetői meghallották tőle, hogy a sógora, a korábbi válogatott hátvéd, az előző idényben Olaszországban dolgozó Feldmann Gyula kint tölti a világbajnokság heteit is, költségkímélés céljából inkább őt kérték fel az edzői teendők ellátására.

Négy év múlva, 1938-ban erős válogatottunk volt, olyan, amelyik 1937. szeptemberében 8:3-ra kiűtötte Budapesten az előző vb ezüstérmesét, a csehszlovák csapatot, s amely aztán Bécsben megverte a nagyon erős osztrákokat is. (Szegény bécsiek nem sejtették, hogy nyolc évre az az utolsó Ausztria-Magyarország mérkőzés, a következő márciusban az Anschluss eltünteteti országukat a térképről.) Ám hiába volt erős a válogatott, a magyar futballnak sikerült még egyszer belelépnie ugyanabba a folyóba.

Még januárban sem volt biztos, hogy részt veszünk a végül a magyar labdarúgás később soha felül nem múlt, (egyik) legnagyobb sikerét, a világbajnoki ezüstérmét hozó tornán!

Fischer Mór az ősz elején még arról beszélt, hogy az MLSZ rendben elküldte a nevezést, de még egyezkedni kell a nagy klubokkal (a Hungáriával, az Újpesttel és a Ferencvárossal) a nekik fizetendő kárpótlásról.

Okkal vetődhet fel a kérdés: miért kellett kompenzációt fizetni a három nagyoknak? Nagy Marcell, az MLSZ akkori „pénztárosa”, aki 1957 elején Ausztráliába vándorolt ki, csak néhány héttel azt követően, hogy nem engedélyezte a Bp. Honvéd dél-amerikai túráját, elmagyarázta:

„Szerintem az egyesületeknek azért jár kárpótlás, mert a vb miatt február vége helyett már január végén meg kell kezdeniük a tavaszi bajnoki idényt. Ebből okvetlenül károsodás éri őket, tehát méltányos, hogy kártalanítást kapjanak. Sajnos, arra még nincsen fedezet. Viszont nem jár kárpótlás – szerintem – azért, mert a klubcsapatok a vb három hete alatt nem portyázhatnak. A vb alatt úgy sem lehetne portyázni, de ha csapatunk jól szerepel Párizsban, akkor utána a klubok többet kereshetnek a portyákkal, de még a bajnoki mérkőzésekkel is. Azt a három hetet tehát igazán érdemes lesz feláldozniuk. Nem beszélve arról, hogy ha csakugyan három héttel marad Párizsban a válogatottunk, az azt jelenti, hogy eljutottunk a döntőig. Abban az esetben pedig már részesedésre is számíthatunk. Ebben az esetben is az az igazság, hogy a jó sport lesz a legjobb üzlet.”

Veszélyforrást jelentett, hogy nehéz volt terminust találni a selejtezőre. A magyar csapat az előselejtezőből kapott ellenfelet, Görögország és Palesztina párharcának győztesével (előbbivel) meccselt. Ma már hihetetlen, de amikor 1938 márciusának elején a FIFA kisorsolta a tizenhatos döntő menetrendjét, még jó néhány selejtező hátravolt. Köztük a magyar–görög találkozó is, amelyet aztán, mivel a görögök józan helyzetértékeléssel vállalták, hogy csak egy találkozóon dőljön el a továbbjutás, méghozzá Budapesten, a hónap végéig be tudtak zsúfolni a programba. Jó, hogy így történt, mert Fodor Henrik, a Hungária futballvezére, a Profiligá elnöke már aggodott, hiszen „áprilisban szinte minden időpont foglalt, az elsősorban a kluboké”.

A legnagyobb problémát újra az anyagiak jelentették. Usetty Béla, az MLSZ elnöke immár Darányi Kálmán miniszterelnöktől igyekezett segítséget kérni. A bizonytalan légkörben a Nemzeti Sport vezércikkét írt, amelyben a kormányt kicsit, az MLSZ-t nagyon hibáztatta a részvétel mellett kardoskodva:

„Szégyenpír futja el arcunkat, ha arra gondolunk, hogy a magyar futball éppen most, amikor ott áll az Európa Kupa táblázatának élén, azzal a lehetőséggel a tarsolyában, hogy ezt a helyet a végső küzdelemben is megőrizi és diadalmi jelvényei közé éppen az elmúlt évben állította oda újra a Közép-európai Kupát, éppen most maradjon távol a világ legjobbainak klasszikus küzdelmétől? Milyen agyban születhetett meg az a bűnösen gonosz gondolat, hogy a magyar futball itthon üljön, vagy esetleg filléres portyákon tengesse életét, mialatt francia földön a földkeresség legerősebb 16 csapata áll ki az egész világ sporttársadalmát megmozgató harcra? Tudjuk jól, hogy a vb-n való részvételhez pénzre van szükség. A szükséges anyagi eszközök előteremtése azonban nem lehet probléma akkor, amikor ilyen hatalmas érdekek forognak kockán. A labdarúgósport éppen azért állította élére a maga vezéreit, hogy azok maradék nélkül megoldják az ilyen nagy kérdéseket is. És a sport társadalma még arra sem kíváncsi, hogy vajon a maga erejéből, a franciák támogatásával, a kormány segítségével, vagy mecénások ajándékából fogja-e az MLSZ kiküldeni Franciaországba válogatott csapatát. A magyar válogatottnak ott kell lennie a vb rajtjánál! Ez a magyar sportvilág parancsa. És az MLSZ nem tehet mást, csak végrehajthatja ezt a parancsot. Hogy miként, az az ő dolga. A magyar labdarúgás múltja telve a legragyogóbb teljesítményekkel, világraszóló diadalokkal. Jelene is olyan, amely a legnagyobb eredményre is képessé teszi. Még így is, hogy a vezetés nem éri el azt a szintet, amelyet a játékosgárda tudásban képvisel. (...) Az asztaliteniszsport iránt érzett minden tiszteletünk mellett is bátrak vagyunk megkérdézni az illetékesektől: ha asztaliteniszezőink ki tudnak jutni a londoni világbajnokságra, vajon hogyan merülhet fel még csak a lehetősége is annak, hogy a labdarúgócsapat nem mehet majd el a világbajnokságra?! Lehetetlen, hogy a kormánykörök fel ne ismerjék a labdarúgósport nagy nemzeti jelentőségét. Erre már számtalan bizonyítéka is van a sportnak. De ismételjük: az MLSZ vezetőire tartozik, hogy hogyan, milyen úton teremtik elő azt a pénzt, amire a magyar csapatnak a világbajnokságon szüksége lesz. A sport közvéleménye egyhangú követeléssel harsogja: a magyar labdarúgócsapatnak ott kell lennie a vb küzdelmeiben. És ha ez bármi okból nem így lenne, akkor a sport közvéleményének egy teendője: irtalmatlanul söpörje el helyéről azt a vezetőséget, amely gyengének és tehetetlennek bizonyult a labdarúgás legnagyobb érdekének védelmében.”

Hóman Bálint kultuszminiszter segélyével és további felajánlásokkal végül összeállt a részvételhez szükséges keret. S jó, hogy így lett. A magyar csapat a világ második legjobbjaként tért haza Párizsból.

Válogatás Jókai Mór elbeszéléseiből

„Mintha most is látnám azt a somfanyelű csákányt a kezében...”

Sonkolyi Gergely

(1.)

Denique – mi tőrés-tagadás benne? biz az én kedves Sonkolyi Gergely urambátyám mokány egy ember volt.

Maig is emlékezem rá, mikor a harasztosban megkergetett, isten nyugossa meg szegényt; – amint árkon-völgyön keresztül zaklatott, azt hittem, hogy addig meg sem álok, míg a világ kerítésébe nem ütöm orromat.

Mintha most is látnám azt a somfanyelű csákányt a kezében, meg azt a meggyfa-csutorájú makrapipát a szájában, melyet akkor sem vett ki onnét, midőn káromkodandó volt, tehát akkor sem, midőn a harasztosban, hol én elől, hol ő hátul kergettük egymást.

De minő elokvenciával tudta az emberfiának az apja teremtését eláldani! a jégfergeteges égi háború azokhoz képest klarinéhang. – Én sem voltam az a legény, ki a bátorságot valami különös erénynek tartottam volna, s midőn a dörgésekből gyaníthatám, hogy majd le is üt: nem vettem tréfára a dolgot, hanem körültekinték, hogy hol hagyott a kőműves rést a falon, s azzal „il’ a berek, nád a kert”, próbáljuk meg, hát énbőlöm milyen insurgens lett volna; vitézül elvasaltam...

De hát hogy nyilvánvalóvá tegyem, miért is kergetett meg engem tulajdonképp az én kedves Sonkolyi Gergely urambátyám, egy jókora vargabetűt kell kikanyarítanom emlékezetem tarlóján, s ott kezdenem a dolgot, ahol minden emberséges ember szokta kezdeni, tudniillik: az elején.

Tehát – mikor, mikor nem, bizonyosan nem emlékszem rá, hanem annyit praecise és accurate mondhatok, hogy a francia há-

ború után és a kolera előtt volt, – midőn tudniillik engemet az iskolából kicsaptak. – Hja, rosszul viseltem magamat, vétettem az emberiség ellen: nem akartam vágott orrú csizmát hordani! E nagyszerű bűnöm miatt szépen kitanácsoltak a padfaragók sorából, – de mégsem viseltem vágott orrú csizmát...

Hazamentem meghosszabbodott képpel, otthon az apám jól megdögönyözött s azzal fenyegetett, hogy mézárósinasnak ad; de szerencsétlenségemre a helybeli húsvágómester azt mondta, hogy ész kell ahhoz – különben most emeletes házam volna Pesten.

– Ugyan, János gazda, oda vág-e kee, ahová néz? – kérdém egy ízben az érdemes ökörhóhértól, midőn taglóját éppen nekimeríte a marhafőnek, s rettentően bandzsított szokása szerint a jobbik szemével az ökörré, a rosszabbikkal meg énrám nézve.

– Oda bizony, hallja! – felelte a nagyra temett férfit.

– De el is megyek én hát kee mellől.

– Ne féljen, hallja; – szolt, s egy csapással megdicsőíté az ökört.

– Hát mondja meg énnekem, János gazda: mi ész kellett ide?

– Hja, maga ahhoz nem ért. Látja, hallja, minálunk egészen másforma a kétszer kettő, mint a diákoknál.

– Dejszen, panaszkodik is a keetek kétszerkettője ellen anyámasszony!

Most ez az ember földesúr.

Én pedig földetlen úr vagyok.

Otthon – mit volt mit tennem? Az ember déltől estig csak nem piszkálhatja a fo-

gát, – kezdtem széttekinteni a faluban. Ez nem volt nagy mesterség, mert dombon lakunk, honnét az egész compossoratus valamennyi boglyáját meg lehetett számlálni, s ha a szérűskertünkben a nagy kazalra felkaporodtam, onnan éppen valamennyi szomszédunk udvarába beláttam. Itt tapasztalám testi szemeimmel, miképp egynémelyike azon hölgyeknek, kik ünnepnapon majd elrepülnek, oly cifrák és rátartiak – ott-hon könyökig szurtosak, térdig csatakosak, s frizurájuk vetekedik azon gazdátlan szénaboglyával, melyet minden azon menő csikó megkokál, s míg odakünn oly kényesen ráncba szedik ajkacskaikat, hogy az ember azt hinné, az r-et sem tudják határozottan kimondani: bezeg tudnak odahaza jégesőzni, hogy szintűgy porzik bele az út... S egy bizonyos háznál, melynek két ajtaja volt, napirenden szokott lenni, hogy a gazda az első ajtón kiment, valaki más olyankor a hátulsó ajtón bejött; s mikor a gazda ismét az első ajtón zörgetett: olyankor az a másvalaki a hátulsó ajtón ismét eltávozott. Mit kerestett ott, mit nem? azt nem tudom. Talán atyafia volt a gazdának, vagy a feleségének.

Egynémely urambátyámmal pedig megtörtént, hogy mikor későn vetődött haza ebédelni, jól kimocskolták s odakünn tálatnak neki a cselédekkel a malomköves asztalnál, s az volt legszebb a dologban, hogy ki-vált az ilyenek szoktak nagyra lenni a gazdai tekintéllyel.

Mindezt igen szép és tanulságos volt mesziről szemlélni, hanem úgy került, hogy a

sok szemlélet közben valamire, azaz sajátlag valakire találtam bukkanni, kinek közlebrőlő láthatása sem volna inyem ellenére.

Éppen házunk szomszédságában lakott az én kedves urambátyám, Sonkolyi Gergely. – Isten nyugossa meg szegényt! – meg lehetősén ócska volt már a háza fedele, – gyermekkoromban sokszor meghúzgáltam a nádlása alját, nádmézet keresvén benne. Háza falát hol kékre, hol sárgára meszelték, utoljára pedig kövecsekkal verette ki azt irombán az öregúr s nem kelle azt többé meszelni.

Kertek alatt lakott s háza két ablakával fordult az utcára, mely ablakok szüntelen virító sárgarépa-, muskátlibokrokkal voltak elszőnyegezve, s a házhéj elején egy négyfülü lyukból két füzér paprika piroslott elő, szelíd szomszédságában egy kinyúló kaszának. Az udvaron nagy szederfák álltak, ülőhelyei az udvar baromfiainak, s a konyhaajtóval szemközt a pincebejárás bolthajtása díszlett, erősen befutva az úritök erős indáival; valamivel odább egy nagy galambduc éktelenkedett, még odább egy rakás ölfá, meg egy sertéshidas, meg egy nyikorgó kankalikus kút, meg még patvar tudja, mi mindenféle illatos alkotmány, közbe-közbe terpeszkedő társzerekkel, ekékel és boronákkal egyben, s ha még ezekhez hozzáképelem azt a kilenc ordas agarat, meg a tarka tinót és a fehér lúdfalkát, – mintha most is előttem látnám szomszéd urambátyám udvarát.

Folytatjuk

Képirás (88.)

Vízi út helyett vaspálya

Efféle lokomotívok hoztak frászt a győri gazdákra

A szerző archívumából

Az 1848–49-es forradalom és szabadságharc előtt épített hazai vasutak a hatalmas civil – és a mozgalmas esztendőkből katonai – forgalom s az alacsony színvonalú karbantartás okán az 1850-es évek közepére jelentősen elhasználódtak. Azért, hogy a pályák tulajdonosaként működő bécsi kormányzat a fenyegető csődöt elkerülje, 1854-ben a hálózatot átadta a nevével ellentétben magánkézben lévő Császári és Királyi Szabadalmaztatott Államvasúti Társaságnak. A sors furcsa fintora, hogy az „Oszták Államvasutak” volt a hazánkban megtelepülő első francia vállalkozás, hiszen a cég a párizsi székhelyű Credit Mobilier bankház tulajdonában állt.

Mivel ma már csak a pénzügytörténetben járatosak előtt ismeretes, érdemes lejegyezni azt, ami a kortársak előtt teljesen tisztán állt. Jelesül arról van szó, hogy a párizsi pénzügyi tevékenységi köre nem a klasszikus hitelezés és betétgyűjtés, hanem az új vállalatok alapítása volt. Magyarán mondva a tulajdonosok azt csinálták, hogy a nemzetközi börzéken összekalapozott vagyont új, lehetőleg ipari tevékenységet folytató gyárak alapításába fektették, majd a már működő üzemet szinte azonnal jó áron piacra dobták. A másik irányzat pedig létező üzemek felvásárlása, gatyába rázása és értékesítése volt.

Mivel a Credit Mobilier hosszas tárgyalások után a korban óriásinak számító kétszázmillió frankot fizetett be a permanens deficittel küszködő bécsi államkasszába, érthető, hogy tulajdonosai mielőbb viszont kívánták látni pénzüket. A magántársaság részvényesei részletes számításokat végeztek, amelyből kiderült, hogy a Nyugat-Európában megindult agrárkonjunktúra „kiszolgálása” jelentős üzleti haszonnal kecsegtet. Emlékeztek rá, hogy a napóleoni háborúk során, a britek által vont kontinentális zárlat idején a vén kontinentet elárasztották a jó minőségű és olcsó magyar mezőgazdasági termények. Emellett különösen nagy súllyal esett latba, hogy az Alföldön két-három héttel korábban indult az aratás, mint Nyugaton.

Első lépésként a Győr és Bécs közötti pályát szándékoztak kiépíteni, mivel a hajók többsége csak Győrig járt. Az ország központi és déli részeiről a gabonát elsőként Komáromig vagy Gönyűig hajóztatták, majd ott a Duna szeszélyessége és sekélyessége miatt átpakolták a laposabb fenekű úgynevezett „burcselákba”. Ez utóbbiak vitték Győrig, ahol egy 1846-ban készült statisztika szerint négyszáz hajótulajdonos, fuvaros és szekeres élt a „gabonából” – azaz abból, hogy ők maguk vitték azt tovább Bécsbe, Pozsonyba.

Nos, mikor híre ment, hogy az „oszt-rákok” vasutat akarnak építeni, a győri polgárság felhőrdült. Felháborodásuk érthető volt, hisz egyrészt munkájuk és megélhetésük került veszélybe, másrészt eddig viszonteladóként akkor dobták piacra a gabonát, amikor a legmagasabb árat kérhették érte. A konkurencia megfékezésére először rábeszéltek a település körül birtokos parasztokat, ne adják el földjeiket – ám ez a vállalatot kevésbé hatotta meg, s Bécs segítségével kisajátította az érintettek szántóit. A gazdák ekkor perre vitték az ügyet. Úgy hitték, az érvényes törvények alapján csak nyerhetnek.

Tévedtek. A szabadságharc leverését követően ugyanis a magyar jogot hatályon kívül helyezték, s helyette a birodalmi „igazság” lépett érvénybe. Ennek egyik eleme, az 1854-ben kiadott új engedélyezési törvény értelmében az, aki az előmunkálati engedély, a kész tervek, valamint a vasútvonal nyomvonalának kijelölése birtokában megkapta a vonal építésére a jóváhagyást, az egyben a kisajátítás jogát is elnyerte. A győri atyafiak természetesen fogcsikorgatva fogadták a döntést, s egyéb megoldás híján a nemzeti sérelmek újabb elemének tudták be veszteségüket.

Lázini Miklós András

0609